

LIKOVNA UMETNOST

SODOBNA BENEŠKA GRAFIKA

Zanimiva, skorajda malce nenavadna umetniška razstava nam je bila v januarju predstavljena v malih dvoranah ljubljanske Moderne galerije. Pod naslovom »Sodobna beneška grafika« smo videli pregled delovanja Združenja beneških grafikov (*Associazione Incisori Veneti*), ki se uvršča med danes najbolj živahne italijanske umetniške grupacije. Torej le izsek, torej le eden izmed številnih pogledov na današnje bogato likovno ustvarjanje v sosednji deželi. Ta pogled pa se zdi še posebno zanimiv zaradi programa skupine; njen program dobro označujejo besede Giorgia Trentina v razstavnem katalogu o nalogah Združenja beneških grafikov, »ki je vedno bolj kolektivnega in enotnega značja in prevzema vlogo obnove in novega vrednotenja grafične umetnosti, postopne in trajne prevzgoje občinstva...« Zato nas zanima rezultat takih, če lahko rečemo »skupnih« prizadevanj, saj izkušnje kažejo, da vzajemnosti umetnikov, njih skupine, navadno ne prežive dolge dobe in prej ko slej razpadejo v individualna iskanja in ločene poti. Skupnost delovanja beneških grafikov pa prehaja sedaj že v deseto leto in razstava v Moderni galeriji nam je nudila nekak pregled, oziroma bolje, že rezultat do sedaj prehojene poti. Čeprav je jasno, da ne moremo govoriti o določeni »šoli«, ki bi svoje člane omejevala tako v vsebinskem kot izraznem pogledu, in čeprav smo na razstavi srečali vrsto individualnih umetniških osebnosti (predstavljenih je bilo 38 avtorjev), se vendarle zdi, da so skupna prizadevanja vtisnila jasen pečat njihovemu delu, in nas to dejstvo nekako sili k temu — in s tem je pravzaprav že uresničen del njihovega programa — da jih obravnavamo kot celoto in razstavo ocenjujemo kot »sad kolektivnih prizadevanj«.

Njihov program? Najprej: težnja k obnovi in novemu vrednotenju grafične umetnosti, ki jim narekuje posebno strogost in resnost v tehnični izvedbi, poudarek na klasičnih črno-belih tehnikah in vztrajno iskanje vseh možnosti v pretanjšani skali belo-črnih kontrastov. Rezultat: zelo enotno uglášena vrsta umetnikov, ki se strogo drže v mejah jedkanice, akvatinte, suhe igle in lesoreza. Ker smo danes že dokaj navajeni na bogastvo barv tudi v grafiki, posebno v litografiji, je morda marsikaterega obiskovalca motila popolna odsotnost barve, morda je razstava zato mestoma učinkovala monotono, vendar moramo priznati, da so nekateri Benečani postali pravi mojstri v lestvici akordov, ki jih je možno izvabiti črno-beli skali in ki tako zelo zadovolje tenkočutnega opazovalca in ljubitelja grafike.

Tako kot učinkuje skupina enotno, kar zadeva njene zunanje značilnosti, tako je več ali manj zaokrožena tudi v vsebinskem svetu. Velik del avtorjev se posveča krajini in mestnim vedutam, posebno Benetk in okolice, vendar ne v zgolj ilustrativnem smislu, ampak v globlje doživitem, mnogi upodabljaajo ljudi iz vsakdanjega sveta — torej splošna trdna zakoreninjenost v življenju in njega realnih pobudnikih. Srečali smo tudi vrsto listov s satirično ostjo ali poudarjeno socialno kritiko, kar predstavlja zanimivo paralelo — sicer malo bolj utišano — k priznanim italijanskim socialnim slikarjem in se nekje spaja tudi z neorealističnimi tendencami v filmu. Ustrezno vsebini se tudi v izrazu, v stilu beneških grafikov javlja realizem ali — če hočemo — novi realizem.

ki pa je mnogokrat slikovito obarvan, kar ni čudno ob poudarjeno slikovitih elementih historične beneške umetnosti. V socialno kritičnih ali izpovednih delih se uveljavlja svojevrsten ekspresionizem, a zopet s slikovitimi potezami in mnogo milejši kot severnjaški, medtem ko smo rahlejšo abstrakcijo lahko zasledili le pri dveh mlajših umetnikih. Zanimivo je dejstvo, da niti problem generacij, saj so v skupini zastopane vsaj tri — od najstarejše do najmlajše — ne razbija enotnosti, ampak se njih delo spaja v enotno stikano podobo.

To bi bile nekatere misli, ki so se porodile ob razstavi sodobne beneške grafike. Z njenimi programi in njih umetniško prezentacijo se lahko strinjamo ali ne, lahko se vprašamo, kako dolgo lahko taka skupnost še vztraja v vendarle nekoliko ozkih tirnicah, priznati pa moramo, da je program do sedaj v veliki meri uspel, da je uspel verjetno ob velikih težavah in v trdem skupnem naporu in da je to skupno delo rodilo iskreno umetniško fiziognomijo beneških grafikov.

Melita Stele-Možina

STARI TUJI SLIKARJI NA SLOVENSKEM

(Konec.)

Tako ta kot prihodnje razstave tujcev nas postavljajo še pred neki problem: Po kakšnem merilu naj presojamo to anonimno gradivo, da bomo vedeli, kaj smemo pripisati tujim in kaj domačim slikarjem? Ta dilema je posebno opazna ob slikah 16. in 17. stoletja. Navadili smo se, da proglašamo za tuje vse, kar presega neko povprečno kvaliteto, in ta usodni manjvrednostni kompleks sega tako daleč, da včasih skeptično zmajujemo z glavo celo tedaj, kadar se nam na naših tleh razkrije slika vidnejšega tujca, češ, saj ni verjetno, da bi mogla dela takih mojstrov zaiti tudi k nam. V mnogih primerih pa se je izkazalo, da taka merila nikakor ne drže. Res, bila so razdobja, ko je naša umetnost v mraku zgodovinskih stisk le životarila, toda podobne zagate so doživele tudi pomembnejše evropske dežele s kulturno prizadenejšimi družbenimi sloji in z močnimi gospodarskimi in upravnimi centri. Slovenija pa je vsega tega do zrelega baroka pogrešala. Da bi razrešili in osvetlili zapleteno kulturno situacijo naše preteklosti, bi morali najprej nadrobno analizirati našo tedanjo družbo, premeriti napetost njenih duhovnih silnic in njih razpon, določiti intenzivnost konfliktov, ki bi mogli sprožiti tudi nov umetnostni razevet. Prva razlaga, ki se ponuja, nam kaže vzporedno dvojnost umetnostno razvojne poti: umetnost fevdalne in meščanske družbe na eni in umetnost ljudskega sloja na drugi strani. Pri tem ne mislim na dvojnost stilne in ljudske umetnosti, ampak na svetovljansko orientirano reprezentativno plast, ki ima protipol v preprostem človeku, ki si teši svoje umetnostne potrebe z zmogljivostjo obrtniškega podobarstva, katerega korenine podzavedno navezujejo na stare, mnogokrat v podzavesti skrite sile. Šele v sintezi obeh teh smeri so pogojeni naši umetnostni vrhunci, kar velja tako za historično kot za današnjo umetnost. Najbolj kritični čas je nastopil proti sredi in dozorel v drugi polovici 16. stoletja, nato pa vnovič okoli sredi 17. stoletja. Protestantški ikonoklazem je za nekaj desetletij močno, čeprva ne popolnoma zavrnil organsko kontinuiteto umetniških generacij in umetnostnega razvoja